

Ἐδῶ Γιάννης κερνά καὶ Γιάννης πίνει. Μιὰ ἐφημερίδα, ἢ «Ἀκρόπολις», σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς μεγάλες τῆς ἀστραφτερές στιγμῆς ὀρθοφροσύνης ἔγραφε τὶς προάλλες, ἴσα ἴσα γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ κηρύγματα : «Ὅλα κατὰ τὴν αὐτὴν κλασσικὴν μέθοδον τοῦ νὰ γράφωμεν καὶ νὰ ὀμιλῶμεν εἰς γλῶσσαν ἀκατάληπτον, τοῦ νὰ στομφολογῶμεν, τοῦ νὰ μὴν ἐννοούμεθα ἀπὸ τὰ πλήθη καὶ τοῦ νὰ ζητωκραυγάζωμεν ὅπως τὰ πρόβατα φωνάζουν ὅλα μαζί μπε! μπε!» Ἡ γλῶσσα τῶν ἐπαναστατῶν μας εἶναι, νομίζεις, γιὰ νὰ κάνουνε μονάχα φιγούρα γραμματισμένων καὶ γιὰ νὰ πάρουνε καλοὺς βαθμοὺς σὲ μαθητικὰ γυμνάσια τῆς λεγόμενης καλλιπείας. Καμιά φροντίδα καὶ κανένας σεβασμὸς πρὸς τὸ μεγάλο τὸ μυριόφυχο πλήθος, ἀπὸ τὸ διαβασμένο, ποὺ πρέπει τὴν καρδιά του καὶ αὐτοῦ νὰ συγκινήσουν, ἴσα μὲ τὸν τελευταῖο ἀγράμματο, ποὺ ἀνάγκη νὰ τοῦ δώσουνε νὰ καταλάβῃ, ἴσα ἴσα, ἐκείνου νὰ τοῦ δώσουνε νὰ καταλάβῃ, μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα, τί τρέχει. Ὁ ἰδεώδικος ἀναγνώστης, ὁ ἰδεώδικος ἀκροατὴς τοῦ συγγραφέα καὶ τοῦ ρήτορα, μάλιστα τοῦ ρήτορα καὶ τοῦ συγγραφέα τοῦ ἐπαναστάτη, θεέ μου! ποιὸς ἄλλος πρέπει νὰ εἶναι παρὰ ὁ ἀγράμματος; Γιατὶ ὁ γραμματισμένος πάντα θὰ νοιώσῃ τὰ λαϊκὰ. Μὰ πῶς θὰ νοιώσῃ ὁ ἀγράμματος τὰ μανταρινικά; Ἀπὸ τὸ 21, καὶ πῶς μπροστά, σὰν πάντα, ἢ Ἑλλάδα δασκαλοκρατεῖται. Πίσω ἀπὸ πολλὰ κηρύγματα κ' ἔγραφα καὶ γράμματα καπεταναίων κρύβεται τὸ κοντύλι τὸ ψευτοκλασσικὸ τοῦ δάσκαλου. Μὰ εἶναι κάποια ὥρα ἡ παραδειγματικὰ παραστρατίσματα τοῦ κανόνα μὲ κάποιες προσπάθειες λευτερωμοῦ ἀπὸ τὴν δασκαλικὴν γλωσσοροτυνὰ. Διαβάστε τὴν προκήρυξη τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη. Διαβάστε τοὺς λόγους τοῦ Σπυρίδωνα Τρικούπη. Καὶ πάρτε παράδειγμα ἀπὸ κεῖ, ἀνίσως καὶ ἀπὸ μᾶς δὲ θέλετε τίποτε νὰ κούσετε.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΗΝ ΟΞΩΠΟΡΤΑ

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

Καλλιτεχνικὴ ἐκδοσὴ τοῦ «Σεράπιον» τῆς Ἀλεξάνδρειας, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ συγγραφέα. Πουλιέται στὰ γραφεῖα τοῦ «Σεράπιον» (Revue «Serapion», Alexandrie — Egypte) φρ. 5. Γιὰ τοὺς συνδρομητάδες τοῦ «Σεράπιον» καὶ τοῦ «Νουμά» φρ. 3.

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ*

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Ἦταν προσκύνημα ἡ Σαμοθράκη γιὰ τοὺς Πελασγοὺς, τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ρωμαίους· λαὸς προσκυνητάδες μαζεύονταν ἐκεῖ. Ἀλλὰ τῶν Μεγάλων Θεῶν ἡ θρησκεία ἔσθυσε καὶ μόνο ἡ θύμησή τους σὰν ἄρωμα περασμένο ἀπομένει, πλεούμενο ἀργοπορινὰ στὸ νησιώτικον ἀέρα. Μὰ ὅπως οἱ πέτρες καὶ τὰ χορτάρια τῶν βουνῶν μιλοῦν μονάχα σὲ κείνους ποὺ ξέρουν, ἔτσι καὶ τὰ μάρμαρα τῆς Παλιόπολης. Σὲ κάποια βιβλία φυλάγονται κρυσταλλωμένα παλιὰ παραμῦθια ποὺ τὰ διαβάζουν ἀκόμα μερικαί.

Ἀπὸ τὴ Σαμοθράκη στὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου φαίνεται ποὺ ξεπροβάλλει ἀπὸ τὴ θάλασσα μέσα στὸ φῶς, μιὰ μυτερὴ πανύψηλη κορυφή, ὁ Ἄθως. Ἐγινε προσκύνημα μιᾶς ἄλλης θρησκείας. Στὰ ἱερὰ τῆς Σαμοθράκης πηγαινὶν νὰ προσκυνήσουν μικροὶ καὶ μεγάλοι. Μικροὶ καὶ μεγάλοι πηγαινὶν ἔπειτα στὸ ἄλλο προσκύνημα, στὸ Ἅγιον Ὄρος μὲ τὰ πολλὰ μοναστήρια. Στρατηγοὶ καὶ βασιλιάδες προσκυνοῦσαν στὴ Σαμοθράκη. Πρίγκηπες γίνονταν μοναχοὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Σαμοθρακίτες ποὺ λάτρευαν τὸν Καθεῖρους καὶ ἔκαναν τὰ μυστήρια, οἱ ἴδιοι πιστεύουν καὶ προσκυνοῦν τώρα τὸ Χριστὸ ποὺ ἡ θρησκεία του στὸ Ἅγιον Ὄρος ἔφκισε τὰ μοναστήρια.

Οἱ ἄνθρωποι πρέπει ὅπως ὅπως νὰ γλυτόνουν πάντα, εἴτε μοναχοὶ τοὺς εἴτε μὲ θεῶν βοήθεια. Ποιοὶ θεοὶ θὰ τοὺς γλυτώσουν εἶναι ἀδιάφορο. Ἄν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ χάσουν τὴ σωτήρια μαγικὴ δυνάμη τους, καινούριοι πρέπει νὰ βρεθοῦν νὰ λυτρώσουν τοὺς ἀνθρώπους.

Ἄγνωριστοι κατάντησαν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς Σαμοθρακίτες ποὺ τοὺς λάτρευαν ἄλλοτε. Ἐτυχε μιὰ μέρα νὰ μπῆ σὲ μιὰ σπηλιά καὶ νὰ κυτᾶξαι στὸ βάθος ἑνὸς Σαμοθρακίτη· καὶ βλέπει κούκλες πολλῆς ποὺ στέκονταν στὴν ἀράδα. Τόσο τρόμαξε ποὺ βουδάρθηκε. Ἦταν ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν, καὶ τὰ εἶχαν στήσει ἐκεῖ ἄνθρωποι τῆς γενεᾶς του.

Ἡ Σαμοθράκη πέρασε· περνᾶ καὶ τ' Ἅγιον Ὄρος. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως ποὺ προσκυνήσαν καὶ τῆς Σαμοθράκης τοὺς Μεγάλους Θεοὺς καὶ τὸν Ἐνα Θεὸ μὲ τοὺς Ἅγίους του, οἱ ἄνθρωποι μένουν. Τοὺς βοήθησαν οἱ θεοὶ, τοὺς παραστάθηκαν σ' ἄλους τοὺς κινδύνους, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔζησαν καὶ ζοῦν, ὡς τώρα. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν πέθανε μὲ τοὺς

*) Ἡ ἀρχὴ στὸ 355 φύλλο.

θεοὺς τῆς. Οἱ θεοὶ μένουν ὅσο γιὰ νὰ σώσουν τοὺς ἀνθρώπους. Ἀμα τοὺς σώσουν πιά, τότε γίνονται περιττοί, φεύγουν αὐτοὶ καί, ἂν εἶναι ἀνάγκη, ἔρχονται ἄλλοι. Οἱ θεοὶ περνοῦν καὶ χάνονται σὰν τὰ εἶδωλα· οἱ ἄνθρωποι ὅμως μνησκούν. Καὶ ἀπὸ κάθε θρησκείας ρίζες δυνατώτερες εἶναι οἱ ρίζες τῆς φυλῆς.

Ποῖο εἶδος κοινωνικὸς ὀργανισμὸς ἔπλασε τὴ φυλὴ τέτοια ποὺ εἶναι καὶ τὴ βίασται αἰῶνες τώρα; Ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση. Καὶ αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι μονάχα ἀποτέλεσμα ἄλλων λόγων ποὺ δὲν τοὺς καλοξεδιάλυνε ὁ ἄνθρωπος. Ὅμως ἡ θάλασσα ποὺ πλάθει τ' ἀκρογιάλια καὶ τὰ πολλὰ νησιά καὶ ποὺ χώνεται καὶ στὶς στεριῆς τὶς ἴδιες καὶ τὶς ξεχωρίζει ἀναμεταξύ τους, φαίνεται σὰ νὰ εἶναι κάποια αἰτία.

Μὲ ποιά εἶχαν νὰ κάμουν ξένα κράτη, οἱ Σαμοθρακίτες τὸν καιρὸ ποὺ ἔμεναν στὸ νησί τους οἱ Μεγάλοι Θεοὶ καὶ μὲ ποιά ἔπειτα, καὶ πῶς πάντα κράτησαν τὴν αὐτονομία τους, εἶναι ζήτημα ποὺ ἐνδιαφέρει καὶ τ' ἄλλα τὰ νησιά καὶ ὅλη τὴ φυλὴ.

Ἡ Σαμοθράκη πρὶν ἀπὸ τοὺς μηδικοὺς πολέμους ἦταν κράτος ξεχωριστό, μὲ πλοῖα δικὰ τῆς. Στὸν ἀντικρυνὸ γιάλο τῆς Θράκης εἶχε δικούς της τόπους, τὴ Σάλη, τὴ Ζώνη, τὸ Σέρρειο καὶ τὴ Μεσημβρία. Ὅταν ὁ Δαρειὸς πολέμησε μὲ τοὺς Σκύθες, οἱ Σαμοθρακίτες ἀναγκάστηκαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν κυριαρχία τοῦ Μεγάλου Βασιλιά. Καὶ ὅταν πάλι ὁ Ἑρξῆς κατεβαίνοντας νὰ πολεμήσῃ τὴν Ἑλλάδα περνοῦσε ἀπὸ τὴ Θράκη πῆρε καὶ σαμοθρακίτικα πλοῖα ποὺ μαζὺ μὲ τὸ στόλο του χτύπησαν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα στὴ Σαλαμίνα. Ἐνα σαμοθρακίτικο μάλιστα βούλιαξε ἕνα ἀθηναῖκο πλοῖο, ἀλλὰ τότε ἕνα αἰγινήτικο βούλιαξε τὸ σαμοθρακίτικο, μὰ οἱ Σαμοθρακίτες ποὺ ἦταν ἀνομιτιστές, πρόφτασαν καὶ χτυπώντας τοὺς Αἰγινήτες τοὺς πῆραν τὸ καράβι τους. Τὰ πολιτικὰ ὅμως πράγματα ἀλλάζουν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ποὺ τοὺς βούλιαξαν ἕνα πλοῖο οἱ Σαμοθρακίτες στὴ Σαλαμίνα, ἔδιωξαν τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὸ μεγάλο ναυτικὸ τους πῆραν τὰ περισσότερα νησιά καὶ τὶς περιθαλάσσιες πολιτεῖες τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας. Τότε στὴν ἡγεμονία τους, δηλαδὴ στὸ κράτος τους, πῆραν καὶ τὴ Σαμοθράκη καὶ τὴν ἀνάγκασαν νὰ πληρῶνει βαρῦτατο φόρο. Οἱ Σαμοθρακίτες, γιὰ νὰ ξεφορτωθοῦν τὸ βάρος αὐτὸ διόρισαν πληρεξούσιό τους στὴν Ἀθήνα τὸν Ἀντιφῶντα τὸ ρήτορα κ' ἔγραψε αὐτὰς τὸ λόγο του «περὶ Σαμοθρακίων φόρου» ποὺ ἔγινε δαίγμα ρητορικῆς τέχνης στοὺς κατ' ἐπινοῦς. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ τὴ ναυμαχία στοὺς Αἰγῶς Ποταμοὺς ἡ Σαμοθράκη πάρθηκε ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ μπῆκε στὴν ἡγεμονία τους. Μὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀνταλκίδα κράτησαν τὴν αὐτονομία τους οἱ Σαμοθρακίτες. Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Φιλίππου ἡ Σαμοθράκη ἔπεσε στὴν ἐξουσία τῶν Μακεδόνων

σιμου. Τοὺς τύπους τῆς δευτέρας αὐτῆς μειονουηφίας θέλησα νὰ διαγράψω στὴν τριλογία μου αὐτῇ :
Α') Σπασμένες ψυχῆς,
Β') Ζωὴ ἢ Αὐτοκρατορία,
Γ') Θεάνθρωπος.
Τὸ πρῶτο ἔργο ἀρνητικὸ, τὸ δεύτερο ἀρνητικοθετικὸ, τὸ τρίτο θετικὸ.

Α') Οἱ «Σπασμένες ψυχῆς» εἶναι ἔργο τέλεια ἀρνητικὸ. Ὅλα τὰ πρόσωπα του εἶναι σπασμένα. Κι ὁ Ὁρέστης κ' ἡ Χρυσούλα, κι ὁ Γοργίας.
Ὁ Ὁρέστης κλεισμένος στὸ γραφεῖο του ξόδεψε τὰ νιάτα του σὲ δοκιχώτικα κονταροχτυπήματα. Χιλιάδες ἰδέες, ὥραιες μὲσα στὰ βιβλία, κωμικὲς μὲσα στὴ ζωὴ, ἀεροκυματίζουν στὸ μυαλό του. Χιλιάδες μὲσα του ἰδιότητες, ὥραιες μὰ ἀντιφατικὲς κ' ἐπομένως ὀλέθριες, ἀναταραζόντανε ἀσυστηματοποίητες, ἀπειθάρχητες, χωρὶς καμιά κατεῦθυνση ὀρισμένη, δέροντας πότε δῶ, πότε κεῖ. Πότε τόνε ρήγναν ἀκράτητο στὸ κήρυγμα μιᾶς καινούργιας ὀρθοφροσύνης, πότε στὸ φριχτὸ κρεβάτι μιᾶς γυναίκας, πότε στὴν ἔξταση τῶν μουσείων, πότε στὴν ἀπογοήτευση καὶ τὸ σκεπτικισμό.
Δὲν ξέρεῖ ὁ Ὁρέστης μῆτε τί θέλει, μῆτε τί μπορεῖ νὰ θέλει. Πότε δὲν ἔσκυψε στὸν ἑαυτὸ του νὰ δεῖ ποιά εἶναι ἡ ἐξέχουσα ἰδιότητά του καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὴ νὰ ρυθμίσῃ τὶς μελέτες του, τὶς πράξεις του, τὶς ἰδιότητες τὶς δευτερεύουσας, τὴ ζωὴ του δολοκλήρη.

Τίποτα τὸ ἐνίοφο, τὸ συστηματικὸ, τὸ πειθαρχημένο. Τὸν ἔδερνε μιὰ ἀναρχία τέλεια ρωμαϊκὴ. Ὅλες τοὺς οἱ ἰδιότητες εἶχε καὶ καθεμιά τὸ φιλότιμό της, ποὺ ζυγὸ κανένα ὁ τράχηλός της δὲν μπόρει νὰ ὑποφέρει :
Εἶχε τὴν ἀξίωση νὰ ἐκδηλωθεῖ καὶ νὰ ἰκανοποιηθεῖ ἀντίρτικα, μπασιμπουζούικα, αὐτοκέφαλα. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ Ὁρέστης ἐπεὶδὴ μῆτε τὴν ἐξωτερικὴν ζωὴ κατόρθωνε νὰ νοιώσει, μῆτε τὴν ἐσωτερικὴν κατόρθωσε νὰ διαρρυθμίσει, ἔσπασε.

Ἐσπασε ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα ποὺ βγῆκε στὸν καθαρόν ἀέρα ὅξω ἀπὸ τὸ γραφεῖο του καὶ μίλησε τόσο ὀρηκτικὰ, ὥραϊα κ' ἐπιπόλαια· ἐπιπόλαια, γιατί ἡ ζωὴ εἶναι ἀλλιῶς, εἶναι πῶς σκληρὴ ἢ ζωὴ καὶ πῶς ἀνυπόταχτη καὶ δὲ σκληρῶνε αὐτὴ ἔτσι εὐκόλα τὸν καταράχτη της στὰ γεωμετρικὰ, κανονικὰ αὐλάκια ποὺ τῆς χαράζει ὁ κάθε ἀνθρωπάκος.
Ρῆγχετο ὁ Ὁρέστης ἐναντίον τῆς Πραγματικότητος, πολὺ ἀπότομα καὶ δοκιχώτικα κ' ἔσπασε. Δὲν ἔμαθε ὁ Ὁρέστης (κ' εἶναι θανάσιμη γιὰ τὸν κάθε ὀργανισμό αὐτῆ ἡ ἀγνοία) δὲν ἔμαθε μὲ τί τρόπο πρέπει νὰ πολεμήσῃ τὴν Πραγματικότητα καὶ νὰ προσπαθοῦμε νὰ τὴ φέρνουμε στὰ νερά μας. Ἡ Πραγματικότητα εἶναι σὰν τὰ δυνατὰ κ' ἀγρία ζῶα. Ἀμα τὴ χαδέψεις λίγο, ἔμα τὴν ἀγαπήσεις, κυλιέται στὰ πόδια σου καὶ σοῦ γλείφει τὰ χέρια. Ἄν ἀντίρτικα ρηχτεῖς καταπάνω της, τὸ ζύλινο κοντάρι σου σπᾶ, κι ἔχει μόνον δὲν κατορθώνει τίποτα, μὰ καὶ μπορεῖ μ' ἕνα κίνημα τοῦ χοντρότατου χεριοῦ της νὰ σὲ κάμει χίλια κομμάτια.
Χρειάζεται πανουργία καὶ τέχνη, χρειάζεται λοξοδρομία

καὶ μαργιολία, γυναικῆσιο χᾶδι, γατήσιο βᾶδισμα, κρεβάτι Δαλιῶδες γιὰ νὰ τὴ σκληρώσουμε, τὴν Πραγματικότητα. Ὁ σκοπὸς μας καὶ σκοπὸς λιονταριοῦ ἂν εἶναι, ὅπως εἶτανε τοῦ Ὁρέστη, τὸ περπάτημά μας ὅμως πρέπει πάντα νὰ εἶναι περπάτημα ἀλεπούς.
Τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔξερε ὁ Ὁρέστης κ' ἔσπασε. Ἄν τᾶξερε, θὰ μίκρανε λίγο τὶς ἀτέλειες ὀρμῆς του καὶ θὰ μεγάλωνε πολὺ τὰ πεταλοδίστικα φτερά του καὶ θὰ ἔρχεταν σὲ μιὰ ὥραϊα Ἑλληνικὴ ἁρμονία καὶ ὄξερτε τότε καὶ τί νὰ ζητᾶ καὶ πῶς νὰ τὸ ζητᾶ. Καὶ δὲ θὰ φώναζε καὶ δὲ θὰ καυχότανε ἔτσι, περιφρονώντας τόσο κωμικὰ κ' ὑπέροχα τὸ χῶμα, τὸ ἅγιο χῶμα ποὺ πατοῦμε.
Οἱ ἀνίκανοι πάντα φωνάζουν καὶ καυχιοῦνται.
Οἱ δυνατοὶ σωπαίνου καὶ προχωροῦν.

Ἡ Χρυσούλα πάλι ἀπὸ τὶς γυναῖκες τὶς εὐγενεῖς κ' εὐκολόσπαστες, ποὺ στὶς φλέβες τους δὲν τρέχει αἷμα, γάλα μόνον καὶ ροδόσταμα. Εἶναι τόσο ἀρρωστικὰ λεπτὴ ποὺ δὲν μπορεῖ, τῆς εἶναι ἀδύνατο πολὺν καιρὸ νὰ ὑποφέρει τὸ θύεσταιο θέαμα τῆς ζωῆς. Δὲν ἔχει θέληση, δὲν ἔχει νεῦρα, δὲν ἔχει ἐγὼ. Ἡ πολλὴ τῆς καλοσύνη τὴν εἶχε ἀφοπλίσει ἀπ' ὅλα τὰ ὄπλα, ἔχει μόνον τὰ ἐπιθετικὰ μὰ καὶ τ' ἀμυντικὰ ποὺ χωρὶς αὐτὰ σκοτωνόμαστε στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι γυναίκα, εἶναι λουλούδι. Εἶναι ἕνα κρινάκι τῆς ἀμμουδιάς ποὺ λίγο νὰ τοῦ σιμώσῃς, ὅλα του τὰ φυλλαράκια ἀρχίζουν καὶ τρέμου καὶ ἔμα τὸ πιάσει ἀπὸ τὸ λίκι δὲν μπορεῖ νὰ βαστάξῃ τὸ βάρος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ λυγίζει. Ἔτσι κ' ἡ Χρυσούλα. Λυγίζει σκλάβο

πού τῆς ἀφῆσαν ὡς τόσο καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτονομία τῆς, καὶ ὁ πρῶτος ἀρχοντας τῆς καὶ τότε ἀκόμα ἔμεινε μετὰ τὸ ὄνομα «βασιλεὺς». Ὅταν ὁ στερνὸς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὁ Περσεὺς κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Παῦλο Αἰμίλιο ἔφυγε γιὰ νὰ γλυτώσει στὸ ἄσυλο τῆς Σαμοθράκης, ἦρθαν καὶ κεῖ οἱ Ρωμαῖοι, καὶ αὐτὸν τὸν ἔπιασαν καὶ τὸ νησί τὸ πῆραν. Μὰ καὶ τοῦτοι ἀφῆσαν στοὺς Σαμοθρακίτες τὴν αὐτονομία τους. Ὁ Πλίνιος τὸν πρῶτο αἰῶνα μετὰ τὸ Χριστὸ τὴν ὀνομάζει τὴ Σαμοθράκη ἐλευθερὰ πολιτεία. Τὸ Ρωμαϊκὸ κράτος στὴν Ἀνατολὴ γίνεται σιγά σιγά βυζαντινὸ ὁ χριστιανισμὸς χώνεται σ' ἄλλους τοὺς τύπους ἀγάλλει ἀγάλλει καὶ σβύνει ἐλότερα τὴ λάμπη τῶν ἀρχαίων θεῶν πού καὶ μόνοι τους ἔζεπεσαν. Ἐβόυσε καὶ τῆς Σαμοθράκης ἡ φεγγαβολή, καὶ ἔμεινε νησί μικρὸ καὶ ἀσήμαντο σὰν τόσα ἄλλα. Καὶ ἐξουσίαζαν τὴ Σαμοθράκη οἱ Βυζαντινοὶ ὡς πού χύμιζαν κατὰ τὴν Ἀνατολὴ οἱ Φράγκοι σταυροφόροι. Τότε τὸ νησί πέφτει στὰ χέρια τῆς βενετοσάνικης οἰκογένειας τῶν Δάντολων. Ὁ Ἰωάννης Δούκας Βατάτσης τὸ παίρνει πίσω ἀπὸ τοὺς Βενετσάνους ὡς πού κάποιοι Παλαιολόγος δίνει τὴ Σαμοθράκη προίκα μιᾶς Παλαιολογίνας πού τὴν πῆρε πρίγκηπας τῆς Μιτυλήνης Γενοβέζος τῆς οἰκογενείας τῶν Γατελοῦζων. Ἀπὸ τοὺς Γενοβέζους ἀρπάζουν τὸ νησί οἱ Τούρκοι, πού αὐτοὶ τὴν ἔχουν ὡς τὰ τώρα.

Ἄλλαξε πολλοὺς κυρίους τὸ νησί καὶ ὅμως ἔμεινε πάντα ἐλληνικὸ καὶ πάντα εἴτε αὐτόνομο εἴτε αὐτοδιοίκητο, ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἦταν ἀνεξάρτητη πολιτεία πρὶν ἀπὸ τοὺς Πέρσες, ὡς σήμερα πού τὴν ὀρίζουν οἱ Τούρκοι. Στους διάφορους κυρίους πλήρως μετὰ τὴν ἀράδα φόρο καὶ τώρα τὸ ἴδιο κάνει—πληρώνει δασίματα στοὺς Τούρκους. Μὰ τὰ ἐσωτερικὰ τῆς τὰ κυβερνοῦν οἱ νησιώτες μοναχοὶ τους, καὶ τὰ κυβερνοῦν ἔτσι πού χρειάζεται γιὰ νὰ φυλάξουν τὴν ἐλληνικὴ τους ὑπόστασι.

Ἡ τωρινὴ Σαμοθράκη ἔχει κοινότητα πού εἶναι συνέχεια τῆς σαμοθρακικῆς πολιτείας πού περιγράφει ὁ Ἀριστοτέλης. Ἀδιάφορο ἂν ἄλλαξαν ὀνόματα οἱ ἀρχοντες, τὰ πράγματα μένουν τὰ ἴδια. Τότε ὁ πρῶτος ἀρχοντας λεγόταν «βασιλεὺς» καὶ ἦταν θρησκευτικὸς μαζὺ καὶ πολιτικὸς ἀρχοντας. Τώρα ὁ ἀρχοντας λέγεται «δεσπότης».

Ἐπειδὴ ἡ ἔδρα τοῦ δεσπότη εἶναι στὴ Θράκη ἔχει ἀντιπρόσωπό του στὸ νησί τὸν ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο, εἴτε λαϊκὸ εἴτε κληρικὸ. Ἐχει διορισμένους καὶ παπάδες πού λειτουργοῦν στὶς ἐκκλησιές, βαφτίζουν, μυρόνουν, στεφανώνουν, ἀγιάζουν, διαβάζουν νεκροὺς καὶ κάνουν σαρανταλείτουργα. Γιὰ κάθε ἱεροπραξία πληρώνονται ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερόμενους. Ὁ δεσπότης παίρνει ἐμπατικὴ ἀπὸ τοὺς παπάδες καὶ ἀπὸ κάθε οἰκογένεια τὰ κανονικὰ του ἔχει καὶ τὰ τυχερά του.

Τὶς ἐκκλησιαστικὰς φροντίδων οἱ ἐπίτροποι καὶ

τὰ σχολεῖα οἱ ἔφοροι. Οἱ δημογέροντες μαζὺ μετὰ τὸν δεσπότη διακρίνουν οἰκογενειακὰ καὶ κληρονομικὰ διαφορὰς, συμβιβάζουν καὶ ἄλλες ἰδιωτικὰς διαφορὰς καὶ ἀποφασίζουν γιὰ τὰ κοινοτικὰ συμφέροντα. Ἐπιτρόπους, ἐφόρους καὶ δημογέροντες τοὺς ἐκλέγει ὁ λαὸς κάθε δυὸ τρία χρόνια σὲ γενικὴ συνέλευση, γιὰτὶ αὐτοὺς ἔχει καλλίτερα τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς ἀξιούς γιὰ νὰ κυτάξουν τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου καὶ ὁ δεσπότης ἐπικυροῦν μονάχα τὴν ἐκλογή. Δημογέροντες εἶναι εἴτε οἱ ἴδιοι οἱ ἔφοροι καὶ ἐπίτροποι μαζὺ εἴτε καὶ ἄλλοι. Αὐτοὶ ἀντιπροσωπεύουν τὴν κοινότητα σὲ κάθε περίστασι, συμφωνοῦν τὸ δάσκαλο καὶ τὴν δασκάλα, καὶ ὁ δεσπότης μονάχα ἐπικυροῦν τὸ διορισμὸ, συνάξουν τὰ κοινοτικὰ χρήματα, πληρώνουν μισθοὺς σὲ καντηλάφτες, ψάλτες καὶ δασκάλους, βάζουν δραγάτες καὶ δασοφύλακες σὰν εἶναι ἀνάγκη, φροντίζουν τοὺς δρόμους τοὺς κοινοτικούς, τὰ ὑδραγωγεῖα, τὰ νεκροταφεῖα, κυτάξουν τὰ κοινοτικὰ χτήματα, οἰκόπεδα καὶ σπιτία πού τὰ εἰσοδήματά τους χρησιμεύουν πάλι γιὰ τίς κοινοτικὰς ἀνάγκας. Πληρώνουν οἱ νησιώτες δασίματα στοὺς κυρίαρχους Τούρκους μὰ πληρώνουν χώρα καὶ στὴν κοινότητα ἔμμεσους καὶ ἄμεσους φόρους. Οἱ δισκοί, ἄς ποῦμε, πού βγάδουν στὴν ἐκκλησιαστικὴ εἰσφορά γιὰ τὴ συντήρησι τῆς ἐκκλησιαστικῆς, γιὰ τοὺς παπάδες καὶ γιὰ τὰ σχολεῖα. Κάποτε ἀφίνουν μικρὰ ποσοστὰ στὴν κοινότητα ὅσοι μπάξουν στὸν τόπο ἢ βγάδουν προϊόντα καὶ αὐτοὺς ἔμμεσος φόρος. Τὰ βασιλικά δασίματα εἶναι ἡ κοινότητα ὑπεύθυνη νὰ πληρωθοῦν στὸ κράτος, γι' αὐτὸ μεταξύ τους οἱ νησιώτες ξεμοιράζονται τοὺς φόρους πού κάθε σπιτί ἢ κάθε ἄτομο ἔχει νὰ πληρώσει τὸ χρόνο.

Μὲ τὸν τρόπο τοῦτον ὁ ἐπικυροῦν κάνει οἰκονομίας. Τὴν ἀνάγκη νὰ ἔχει πολλοὺς ὑπαλλήλους; Ἐχει διορισμένον ἓνα μουντήρη στὴ Χώρα καὶ κάθεται στὸ ξεχαρβαλωμένο κάστρο τῶν Γενοβέζων, ἔχει καὶ ἓναν ὑποτελώνη—λιμενάρχη καὶ ἓνα λοχία μὲ τέσσερις χωροφύλακες γιὰ τὴν ἀσφάλεια τάχα τοῦ νησιοῦ. Ἀπὸ τοὺς χωροφύλακες δυὸ εἶναι Ἀρβανίτες καὶ οἱ ἄλλοι δυὸ Σαμοθρακίτες. Ὁ μουντήρης δὲν ἀνακατεῖται στὰ νησιωτικὰ πράγματα παρά μόνο ἂν τύχει καὶ γίνῃ κανένας καὶ γὰρ μετὰ μαχαλιώματα, εἴτε δταν παρασκοπίσει τὸν τόπο κανένας κατσκοιλιεφτης ἢ δταν χρειαστεῖ νὰ βοηθήσει τὸ δημόσιον εἰσπράχτορα πού ἔρχεται πότε πότε ἀπὸ τὴ Ρούμελη γιὰ νὰ πάρει τὰ βασιλικά δασίματα. Ὅταν εἶναι πάρα πολὺ ἀγριὸς ὁ μουντήρης ἐνεργοῦν οἱ νησιώτες μετὰ πλάγια μέσα, πρὸ πάντων μετὰ χρήματα, καὶ τὸν βγάδουν. Καὶ στὰ 1855 βρέθηκε κάποιος πολὺ σκληρὸς μουντήρης καὶ χριστιανομάχος καθὼς τὸν ἔλεγαν οἱ νησιώτες, ὁ Χουσεῖν—ἐφένης. Δὲ θὰ κατάφεραν, φαίνεται, νὰ τὸν ξεφορτωθοῦν ἀλλοιῶς οἱ Σαμοθρακίτες καὶ ἀποφάσισαν, καὶ δυὸ τους τὸν ξεμπερδεψαν.

Ἔτσι ἐπάνω κάτω πέρασαν οἱ νησιώτες καὶ μετὰ τοὺς ἄλλους κατακτητὲς τοῦ νησιοῦ τους. Οἱ Ἕλληνας ζοῦν πάντα αὐτόνομοι ἢ ἰδιοκυβέρνητοι ὅσο καὶ νὰ εἶναι πολιτικῶς σκλάβοι τῶν δυνατωτέρων τους λαῶν. Ἐπειδὴ δὲν καταφέρνουν πάντα νὰ κρατήσουν τὴν πολιτικὴ τους ἀνεξαρτησία καὶ νὰ ζοῦν ὅλοι μαζὺ σὲ κράτος ἀνεξάρτητο, ἐλληνικὸ, μεγάλο, κάθε πολιτεία κυβερνιέται ἢ ἴδια ὅπως ἔχει. Καὶ εἶναι οἱ ἐλληνικὲς οἱ πολιτείες—καὶ κοντὰ στὶς πολιτείες καὶ τὰ χωριά—τὰ κύτταρα τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Ὅπου καὶ ἂν βρεθοῦν δέκα Ἕλληνας φτεῖάνουν ὁ καθένας πρῶτα τὴν καλύδα τους καὶ ἔπειτα τὴν κοινότητά τους κανονίζοντας τὴ ζωὴ τους μετὰ τρόπο ἐλληνικὸ, συμφωνοῦν πῶς θὰ κυβερνήσουν τὰ ἐσωτερικὰ τους καὶ τὰ ἰδιαίτερά τους, καὶ ἀποφασίζουν, ὅπως τοὺς τὸ ἐπιβάλλει καὶ ἡ ἀνάγκη, ποιὰ θὰ εἶναι ἡ σχέση τους μετὰ τὸν κυρίαρχο, ὅποιος καὶ νὰ εἶναι.

Καὶ ἔτσι, εἴτε ὑπάρχει εἴτε λείπει ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία στοὺς Ἕλληνας, οἱ πολιτείες τους μένουν πάντα κάπως αὐτόνομες καὶ αὐτοδιοίκητες. Αὐτὸ πάντα γλύτωσε τὴν ἐλληνικὴ φυλὴ ἀπὸ τὴν τελευτικὴν καταστροφὴν, καὶ πάλι θὰ τὴ γλυτώσει. Καὶ οἱ κατακτητὲς πού πλάκωσαν ὁ ἓνας ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἄλλο στὰ ἐλληνικὰ τὰ χῶματα, βλέποντας πῶς οἱ Ἕλληνας εὐκολὰ ὑποτάσσονται στὴν πολιτικὴ τους κυριαρχία, τοὺς ἀφίνουν καὶ ζοῦν μετὰ τοῦν οἱ κατακτητὲς, νὰ μὴν ἀντιστέκονται παρὰ νὰ τοὺς ὑπακούουν οἱ λαοὶ στὴν πολιτικὴ τους ἐξουσία, ὅχι σὲ τίποτε ἄλλο. Τὰ παρὰ πέρα δὲν τὰ πολυεξετάζουν. Καὶ φέρνεται ἔτσι γιὰ δυὸ λόγους: γιὰ νὰ μὴν ἀπελπίζουν καὶ ἀγριεῖουν τοὺς ὑποταγμένους λαοὺς καὶ γίνουν ἐπικίνδυνοι στὴν κυριαρχία τους καὶ γιὰ νὰ ἀποφεύγουν τὸν πολὺ κόπο, τοὺς πολέμους καὶ τὰ αἵματα. Σὰν πολιτικοὶ πού εἶναι, νοιώθουν πῶς τοὺς συμφέρει νὰ ἀναγνωρίζουν κοντὰ στὰ δικά τους καὶ τὰ τοπικὰ συμφέροντα ἀντὶ νὰ τὰ πολεμοῦν καὶ τοὺς φτάνει μονάχα νὰ μὴ γυρέψουν ποτὲ οἱ ὑποταχτικοὶ τους πολιτικὴ ἀνεξαρτησία. Οἱ κατακτητὲς κάνουν ὅσον κόπο χρειάζεται γιὰ νὰ ἀναγκάσουν τοὺς λαοὺς νὰ ἀναγνωρῶσουν τὴν πολιτικὴ τους ὑπεροχὴ καὶ ἐξουσία. Σκοπὸς τους δὲν εἶναι νὰ ἐξαντληθοῦν πολεμῶντας, ἀπὸ πείσμα μονάχα, νὰ σβύσουν κάθε ξένη ζωὴ γύρω τους. Ἄμα οἱ ξένοι λαοὶ τοὺς ἀναγνωρῶσουν πολιτικὸς κυρίους, αὐτὸ τοὺς φτάνει, καὶ τότε γιὰ ἀντάλλαγμα τάχα οἱ κυρίαρχοι τοὺς ἐπ'τρέπουν νὰ κυτάξουν οἱ ἴδιοι τὰ ἰδιαίτερά τους, τὰ τοπικὰ συμφέροντα. Μόλις οἱ ὑποταγμένοι δεῖξουν πῶς σηκώνουν κεφάλι, θὰ τοὺς χτυπήσουν ἐκεῖνοι κατακέφαλα. Καὶ οἱ ὑποταγμένοι πάλι ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὸ πολιτικὸ τους συμφέρον νοιώθουν πῶς γιὰ νὰ μὴν τοὺς πάρει ὁ δυνατὸς, ὁ κατακτητὴς, ὅλη τὴ ζωὴ τους, πρέπει νὰ τοῦ παραχωρήσουν κάτι, καὶ τοῦ παραχωροῦν τὴν

τῆς Καλοσύνης καὶ τῆς Ἀγάπης, στριγμώνεται σὲ μιὰ γωνιά τῆς κάμερας, χαμογελά καὶ πεθαίνει.

Κ' εἶναι καὶ ὁ Γοργίας πού ζεῖ καὶ δὲ ζεῖ, παραμιλεῖ καὶ δὲ μιλεῖ, κυτάζει καὶ δὲ βλέπει. Προγονόπληχτος παραδέρνει σὲ κόσμους ὀρατοὺς μὰ ἀνύπαρχτους καὶ δὲν μπορεῖ ποτὲ του νὰ νοιώσει πῶς κάμποσα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τὴν «ἐν Σαλαμίνι» ναυμαχία.

Ἀφαιρέμενος, ὄνειροπλανταγμένος. Τόνε κλέφτουμε μιὰ μέρα καὶ ἀντὶ νὰ πᾶει στὴν ἀστυνομία νὰ καταγγεῖλει τὴν κλεψιά, πᾶει στὴν Ἀφροδίτῃ τῆς Μήλου νὰ τῆς πεί τὸν πόνο του. Στὸ δρόμο ἓνα αὐτοκίνητο περνᾷ καὶ τόνε σκοτώνει. Πλύνουνε, καθαρίζουνε τὸ πεζοδρόμιο ἀπὸ τὰ αἵματα καὶ ὁ Γοργίας ἐξαφανίζεται ἀπὸ προσώπου τῆς Γῆς.

Ἄνθρωποι κ' οἱ τρεῖς σπασμένοι. Ἄνθρωποι μετὰ ὀραϊότητες μέσα τους, μὰ μετὰ τὴν ἐπιπόλαια καὶ ὄνειροπλάνη ἀντίληψη, πού μήτε ὀφέλιμοι εἶναι στὴν κοινωνία μήτε σὰν βιώσιμοι. Μέσα τους ἔχουνε τὸ χαμό τους. Καὶ τοὺς σακάτηδες αὐτοὺς ἡ Ζωὴ, καλύτερη διοργανωμένη ἀνθρώπινη ἀστυνομία, τοὺς σαρώνει ἓνα πρῶτ' ὅλους καὶ ἀφήνει τὴ θέσι ἀδειανή γιὰ ἄλλους ὀργανισμοὺς πὺ δυνατός (ἂς εἶναι καὶ πὺ παχύδεσμοι) καὶ πὺ προσαρμοσμένους στὴν ἀληθινὴν τριγύρω τους ζωὴ.

Βλέπετε εἴτانه ἀδύνατο παρὰ ἀρνητικὰ νὰ γραφοῦνε οἱ «Σπασμένες ψυχές».

Β') Στὸ β' μέρος τῆς τριλογίας, στὴ «Ζωὴ τὴν Αὐτοκρατορίσσαν», προσπάθησα νὰ δείξω τὴν ἀληθινὴν ζωὴ πού γκρεμίζει συστήματα ἀνθρώπων κοντόφθαλμων καὶ πού ὡς

τώρα δὲν μπορέσαμε νὰ χαροῦμε, δεμένοι ἀπὸ στονομέτωπες ἀντίληψεις τῶν πατέρων μας καὶ τῶν Δασκάλων. Ὁ Ἕρωας στὸ β' αὐτὸ ρομάντζο—τὸ ἀρνητικοθετικὸ—προχωρεῖ ἓνα βῆμα πέρα ἀπὸ τὸν Ὁρέστη: Ἐνωσθε τέλεια τὴν ἐξωτερικὴν ζωὴν, μὰ δὲ μπόρεσε νὰ κάμει καὶ τὸ τρίτο βῆμα (πού κάνει ὁ Θεάνθρωπος) νὰ νοιώσει καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν καὶ νὰ ὑποβάλει σὲ πειθαρχία στρατιωτικὴ ὅλες του τίς ἰδιότητες καὶ τίς ὁρμές. Καὶ γι' αὐτὸ ἀναμαλλάρει καὶ ὡσὰν μπόρε ρήγνεται στὸν καταράχτη τῆς Ζωῆς. Ὅλους τῆς τους κρουνοὺς, ὅλες τῆς τίς χορὰς καὶ τίς πίκρας, θέλει νὰ τίς χαρεῖ. Ἡ Ζωὴ τοῦ ξεσκεπάσεται ξάφνου, ὡς μιὰ τραγωδία ὑπέροχη, ὡς ἓνα θέαμα τόσο ὁμορφο καὶ τόσο τρομαχτικὸ, πού ζαλιέται ὁ Ἕρωας, μετὰ, ρήγνεται ἀπάνω τῆς διεγερμένος ἀπὸ τὴν καθαρίδα τοῦ βέβαιου θανάτου. Σὲ βάρβαρο θρακικὸ μεθῆσι ζεσπᾷ. Θέλει νὰ περπατήσει καὶ δὲν μπορεῖ. Χορεύει.

Γ') «Θεάνθρωπος». Πιὸ ἀρμονικὰ, πιὸ ἥρημα καὶ ἀριστοκρατικὰ—πιὸ ὀλύμπια, πρέπει ν' ἀντικρύξουμε τὴ Ζωὴν. Μπροστὰ τῆς, μήτε γονυκλισίς σκλάβων καὶ ἀνῆμπορων, μήτε ἀκαταδεχτοσύνη ἀπαισιδοξῶν καὶ ἀσκητάδων, μήτε λύσσα εὐνοῦχων καὶ Σατύρων.

Μήτε νὰ σποῦμε ἀνίκανοι, μήτε νὰ χορεύουμε ζεστή-θωτοι καὶ μεθῆσμενοι. Ὁραῖα καὶ σεμνὰ νὰ περπατοῦμε. Ἐίρομε τώρα καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν μας. Κ' ἐπιβάλλουμε στὶς ἰδιότητές μας μιὰ τέτοια εὐρυμέτωπη πειθαρχία, πού νὰ δεχόμεθα ὅσο μπορούμε πιὸ ἀρμονικῶς διονυσιακὰ ὅλες τίς ἀνατριχίλες τῆς ζωῆς.

Ἐρεῖ ὁ Θεάνθρωπος σοφὰ νὰ χαλινώνει τὴν ὁρμὴν του καὶ ὀλύμπια νὰ συγκρατεῖ τὸ διονυσιακὸν ζέσπασμα τῶν παθῶν του. Παίρνει τὸ ποτήρι πού τοῦ ταυριάζει καὶ ἀπλώνει τὸ χέρι, χωρὶς θεατρικὰ, φαναρόντικα κινήματα, χωρὶς σκλαβόφυγες ὑποταγὰς καὶ τὸ γεμίζει ἀπ' ὄλους τοὺς κρουνοὺς τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου.

Ἀναγκάστηκα γιὰ ἔργα ἀνέκδοτα ἀκόμα νὰ μιλήσω, γιὰτὶ ἔτσι μόνο μοῦ φάνηκε δυνατό νὰ τοποθετήσω τίς «Σπασμένες ψυχές» καὶ νὰ δείξω τί θέσι κατέχουμε σὲ κάποιον μου νοητικὸ, τρισυπόστατο συνδυασμὸ.

Ἔτσι καὶ καλύτερα θὰ ἐνοηθοῦν καὶ μετὰ κάποια τῶρα φωτεινότερη ἐπίγνωση οἱ φίλοι μου, πού μοῦ παραπονεθῆκαν, θὰ παρακολουθήσουν καὶ θὰ ἐνωσήσουν τὸ τρίκλισμα καὶ τὸ κατακυλητὸ καὶ τὸ θρυμματισμὸ τῶν σπασμένων ψυχῶν τοῦ Ὁρέστη, τῆς Χρυσούλας καὶ τοῦ Γοργία.

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ

πολιτική τους ανεξαρτησία. Δίνουν του Δράκου να φάει κάτι, αφού είναι Δράκος και πρέπει να τρώει. Και έτσι γλυτώνουν τολάχιστο το περσί τους και με το περσί τους την εθνική τους ύπαρξη. Κάθε κατάκτηση είναι σιωπηρή συμφωνία του κατακτητή με τους υποταγμένους και νέα ισορροπία από συμφέροντα.

Έτσι η Σαμοθράκη έμεινε πάντα ιδιοκυβέρνητη και ελληνική. Οι διάφοροι ξένοι κατακτητές πέρασαν από τη Σαμοθράκη όπως περνούν από τον καθρέφτη από πάνω διάφορες μορφές ανθρώπων. Και κει που θαρρούσαν πως είχαν πιά υποτάξει δλότελα το νησί και το είχαν κάμει παντοτεινά δικό τους, εκεί που φαντάζονταν πως είχαν φτιάξει τους κατοίκους κατά τη δική τους την κρυφή επιθυμία, εκεί ξέπεφε η εξουσία τους ή πολιτική, έφευγαν από το νησί, και έμεναν πάλε οι Σαμοθρακίτες Σαμοθρακίτες, άκέραιοι. Και έρχονταν τότε άλλοι κύριοι και έριξαν το νησί, μα το νησί δεν άλλαζε μορφή και όπως τα βράχια του ήταν και έμεναν από γρανίτη, έτσι και οι κάτοικοί του έμεναν Έλληνες.

Κανένας πολιτισμός δεν αντικατάσθηκε τον ελληνικό πολιτισμό στη Σαμοθράκη. Κανένας δε χώθηκε στην ψυχή των νησιωτών για να την ποτίσει και να την αλλάξει. Ότι μπορεί και αφομοιώνει ο Έλληνας από τους ξένους πολιτισμούς, το παίρνει και το κάνει δικό του, μα λιγώστα πράγματα μπορεί και αφομοιώνει. Τα περισσότερα του μένουν ξένα, δεν τον αγγίζουν καν, ή δεν μπαίνουν μέσα του. Ποτέ ως την ώρα δεν ξέχασε τον εαυτό του ο Έλληνας.

Έτσι διοίκησαν τους Έλληνες ως τώρα όλοι οι ξένοι κατακτητές, Πέρσες, Ρωμαίοι, Βενετσιάνοι, Φράγκοι και Τούρκοι. Έτσι τους διοίκησαν και οι αρχαίοι Αθηναίοι, Σπαρτιάτες, Θηβαίοι ή Μακεδόνες. Μονάχα όταν ήρθαν οι νέοι Έλληνες κατακτητές, οι πολιτικοί και νομοθέτες του νεοελληνικού κράτους, τότε καταργήθηκαν οι κοινότητες, σδύστηκε ή τοπική αυτοδιοίκηση, με μια μονοκοτυλιά, μ' ένα νόμο. Το ίδιο κάνουν τώρα και οι Βούλγαροι για τις ελληνικές κοινότητες που είναι στη σημερινή Βουλγαρία. Για να πνίξουν την ελληνική ζωή τσαλαπάτησαν τις ελληνικές κοινότητες και τις διαλύσανε. Ξέρουν τί κάνουν, εκείνοι. Οι άλλοι ξένοι τις σεβάστηκαν τις ελληνικές κοινότητες, όλοι. Μονάχα οι Έλληνες άρχοντες του νέου κράτους και οι Βούλγαροι τις αφάνισαν. Χαλνώντας τις κοινότητες, χάλασαν κάτι στερεό, κάτι οργανωμένο, κάτι που ζούσε και ήταν φυσικό. Οι Έλληνες άρχοντες δε σεβάστηκαν έναν οργανισμό που τους γλύτωσε ως τώρα από χίλιους θανάτους, και θα τους γλύτωνει πάντα, αν το θέλουν. Ός τα τώρα είχε ή ελληνική φυλή τολάχιστο τη θέληση της αυτοσυντηρησίας. Μήπως και αυτήν την έχασε;

Αλλά και τί αξίζει να θέλει να ζή μια φυλή,

αν δε θέλει και να νικήσει; Και πως θα νικήσει αν δεν ένωθεί όλη και δε φτιάσει ένα κράτος μεγάλο και δυνατό, οργανισμό πολιτικό με βάση την τοπική αυτοδιοίκηση, αφού τέτοιο είναι το φυσικό της; (Ακολουθεί)

ΙΔΑΣ

Η ΚΥΒΕΛΗ

(Ανοιχτό γράμμα στην κ. Κυβέλη Αδριανού)

Αγαπητή κυρία,

Δε θα σάς συχαρώ για τη μοναδική επιτυχία σας τη Δευτέρα βράδι στις «Αλυσίδες» και «Στην εξώπορτα». Θα συχαρώ τον εαυτό μου που αξιώθηκα να ιδώ, ζωντανεμένα από την υπέροχη τέχνη σας, δυο πλάσματα της φαντασίας μου, την Αστρούλα και τη Λίνα και να δοκιμάσω για λίγες ευτυχισμένες στιγμές μια τόσο δυνατή συγκίνηση, που ή θύμησή της θα με συντροφεύει σ' όλη μου τη ζωή.

Περισσότερο στην τέχνη σας παρά στα έργα μου, τη χρωστώ την επιμονή του διαλεχτού κοινού του θεάτρου σας να βγώ στη σκηνή, καθώς και τα τόσο ένθουσιώδικα χεροκροτήματά του. Να δείτε, χεροκροτούσε τις «Αλυσίδες» κι ο κ. Ξενοπούλος, καθώς το μολογεί κι ο «Monde Hellenique» της Τρίτης (Mr Xenopoulos qui se trouvait dans la salle a vivement applaudies, après avoir écrit l'année dernière une demi-douzaine d'articles contre cette piece), κ' έτσι κοντά στα τόσα άλλα, σάς χρωστώ και τα χεροκροτήματα ενός τόσο δύσκολου κριτικού.

Δε θέλω να σάς ζαλλίσω περισσότερο. Η ευγνωμοσύνη με δυο λόγια φανερώνεται και θαρρώ τα είπ' αυτά τα δυο τα λόγια. Μια μέρα θα γραφεί πλατιά τί χρωστάει το νεοελληνικό θέατρο σέ σάς, μα τί χρωστάει και στον κ. Χρηστομάνο που ένα τόσο σπάνιο τάλαντο, αν το δικό σας, το πήρε στα-ριστοτεχνικά του χέρια και τόπλασε αληθινό καλλιτέχνημα. Και συλλογίζομαι τώρα πως πρέπει νάναι αρκετή παρηγοριά για τον πρώτο δάσκαλό σας το πως το ίδιο βράδι που σφουριζότανε και μαξιλαρωνότανε άγρια στη «Νέα Σκηνή» ο «Κοντο-ρεθιθούλης» του, αποθεωνότανε ένα άλλο έργο του, ή Κυβέλη, στο Βαριετέ στα δυο μου σκηνηκά έργα.

Μ' ευγνωμοσύνη

Α. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο "ΝΟΥΜΑΣ",

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την Αθήνα Δρ. 5. — Για τις Έπαρχίες Δρ.

Για το Εξωτερικό Φρ. χρ. 10.

Για τις έπαρχίες δεχόμαστε και τμήματα (2 Δρ. την τριμηνία) συντρομές.

Κανένας δε γράφεται συνδρομητής α δε στείλει μπροστά τη συνδρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λεπτά 10

Τα περασμένα φύλλα του Νομᾶ πουλιούνται στο γραφείο μας στη διπλή τιμή.

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κιάσκια (Σύνταγμα, Ομόνοια Έθν. Τράπεζα Υπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχιόδρομου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός Υπόγειου Σιδηρόδρομου Ομόνοια), στο κιάσκι Γιαννοπούλου (Χαυτεία), στα βιβλιοπωλεία Έστιας Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

Στην Κέρκυρα, Πάτρα και Βόλο, στα Πρακτορεία των Έφημερίδων, στον Πύργο στο βιβλιοπωλείο του κ. Κ. Βαρουξή.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Τί θα γίνει — Ο Καρναβίτσας — Το συμπέρασμα — Το Έπαναστάτες! — Η δωρεά του Κοργιαλένιου. — Ο τύπος και ή επανάσταση.

ΑΝΟΙΞΕ ή Βουλή, ήρθε κι ο κ. Θεοτόκης. Κ' έτσι μπαίνουμε στη δεύτερη πράξη της Έπανάστασης, την Κοινοβουλευτική. Τι θα γίνει δώ κι όμπρός, δεν το ξέρουμε. Το είπαμε, προφήτες δεν είμαστε. Μα δε βλέπουμε και ποιός Προφήτης θα μπορούσε να προφητέψει σέ μια τόσο άνακατεμένη κατάσταση, σάν τη σημερινή, που δεν ξέρει κανείς τί να πιστέψει και τί όχι, από όσο λέγονται, ακόμα κι απ' όσα γίνονται.

Νά, λ. χ. ο κ. Θεοτόκης, δήλωσε κατηγορηματικά πως παραιτείται από την κομματική άρχηγία και δεν παραιτήθηκε: δήλωσε πως δε θάρθει στην Αθήνα και ήρθε. Κι διαν έχουμε αυτά τα δυο, γιατί να μην καρτερούμε και το τρίτο, πως δηλ. δε θα ύποστηρίξει την Κυβέρνηση, όσο κι α βεβαιώνει πως θα την ύποστηρίξει;

Πολλά πράματα μπορούνε να γίνουν από σήμερα ίσαμ αύριο, μπορεί όμως να μη γίνει και τίποτε κι όλα να τελώσουν σ' ένα πούφ! Ρωμαίικο. Θαρρείτε πως είναι τόσο δύσκολο να γίνει κι αυτό;

*

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ κι από το άνοιγμα της Βουλής κι από

— Κάτι φοιχτό άργουσαλεύει με μεγάλους πλοκαμούς πίσω από το παρκαμύθι. Ποιός ξέρει αν ο Οιδίπιδας Τυράννος δεν είναι το αιώνο δράμα που στιχούργησε ή Μείρα και τόδωκε στην ψυχή του ανθρώπου να το παίζει άπάνω στη σκηνή του κόσμου, για να διασκεδάσει ποιός ξέρει Ποιόν! Πρόσεξε, Όρέστη, να δεις... Όλα ταιριάζουν. Στην άρχή ο Άνθρωπος ζει μέσα στις όμορφες άπάτες, δε γνωρίζει, μηδὲ ζητά να μάθει τὸν πατέρα του, τη μητέρα του, από πού είναι και πού πηγαίνει. Κ' είναι ευτυχής. Κ' είναι βασιλιάς. Κ' έπειτα, μια μέρα, τὸν κυριεύει ή Ιερόσυλη και θανάσιμη περιέργεια να μάθει τα μεγάλα μυστικά: Γιατί ή δυστυχία και ο Πόνος, γιατί ή μεγάλη άδικία που φρενιάζει όταν θανατικό ψυχοθερίστρα γύρω του; Ποιός φταίει; Ποιός φταίει;

Κ' έρχεται τότε ένα Προαίστημα τυφλό με τα δλάνοιχτα μάτια του Προφήτη και του φωνάζει: — Μή! μη ζητάς να μάθεις τίποτα! Μή!

Κι αυτός θυμώνει, βρίζει και προχωρεί, μη μπορώντας πια να σταματήσει στον Γκρεμό. Σκοτώνει μέσα του όλο τὸν παλιό, ευτυχισμένο άνθρωπο τὸν άμαθὸν προγόνον, όλον του τὸν Πατέρα, ξεσκεπάζει άνόσια κ' αίμομιχτικά τη γύμνια

της. Μάνας Φύσης, παραβιάζει τους αιώνιους νόμους που λέει: μην κόψεις να φας από το δέντρο της Γνώσης του Καλού και του Πονηρού! Α! θα μάθω! Θα μάθω! Και προχωρεί και τρέχει ξεφρενιασμένος και σκοντάφτει στο κάθε βήμα και πέφτει από γκρεμό σέ γκρεμό και σηκώνεται αίματωμένος και τυφλός και σπασμένος και τα χέρια του και τα γόνατα τρέμουν κ' οι λογισμοί του τρέμουν και ζητούνε μέσα στα σκοτάδια μιάν Άντιγόνη.

— Μην το λέτε, κ. Γοργία, μην το λέτε! Φοβούμαι... έλεγε τρομαγμένη ή Χρυσούλα, κι άθελα τα χέρια της σφίγγανε το μπράτσο του Όρέστη, σά νάρθε κανείς να της τὸν πάρει και δεν τὸν άφηνε.

Κι ο Γοργίας παραμιλούσε ακόμα:

— Η Άντιγόνη είναι ή Όμορφιά. Και δε μας μένει πια τίποτα άλλο, τώρα που γενήκαμε τυφλοί γιατι είδαμε ξάφνου γυμνή μπροστά μας την Άλήθεια, τίποτα άλλο να κάμουμε παρ' ό,τι έκανε ο Μιχαήλ Άγγελος όταν τυφλώθηκε: Να λέμε της Άντιγόνης να μὲς πηγαίνει στα σπασμένα Έλληνικά μας άγάλματα και ν' απλώνουμε τα χέρια και με τ' άκροδάχτυλά μας τα τρεμάμενα, να βλέπομε τις χυτές καμπυλότητες τὸν ωραίων σωμάτων και

ν' ακούομε την άρμονία την έφηβική τὸν ωραίων γραμμών.

Η φωνή του είχε γίνει γλυκειά και τρυφερή, τόσο γλυκειά και τόσο τρυφερή που θάλεγες μιλούσε στη γυναίκα που άγαπά, μπροστά στη θάλασσα, το δειλινό.

Ο Όρέστης τὸν άκουε και χαμογελοῦσε με σίχτο και συλλογιζότανε.

(—Πόσο είναι αγιάτρευτα λαβωμένος από τη σαίτα της όμορφιάς! Είναι σπασμένος. Μήτε μπράτσα έχει πια να ενεργήσει, μήτε και μάτια για να ιδεί. Χαμένη ή ζωή του, παραδομένη στα ύνεικα, εύνουχος Σουλτάνος είναι, με χίλιες όμορφες όνταλίσκες — ιδέες.

Α! με πόση περηφάνεια νοιώθω εγώ μπροστά του τη δύναμή μου και τα νιάτα!)

Έβαλε το χέρι του το χλωμό και γυναικίσιο άπάνω στον ώμο του Γοργία και τότε χάδεψε, προστατευτικά σίχτεροντάς τονε.

Πιο σιγά τώρα, σά να ξεμολογιότανε κανένα μυστικό, ξακολούθησε το παραμιλητό του:

— Κάποτε, Όρέστη, μου φαίνεσαι και σὺ ένας Οιδίπιδας ψυχικός. Ζητάς να μάθεις, να γνωρίσεις, μελετάς όλημέρα, είσαι νευρικός κι άνήσυχος, σκο-